Vil ny teknologi snu opp-ned på lærebokmarkedet?

Blir lærebøker gratis?

1999

Platebransjens skrekkår:

Stadig flere blakke studenter oppdager at de ikke lenger behøver å betale 180 kroner for en CD når den samme CDen kan piratkopieres på MP3-formatet. Platebransjen fortviler, og leter febrilsk etter mer profitable måter å distribuere musikken på. Den ulovlige kopieringen brer seg i takt med utbredelsen av hjemme-PCen.

2002

Forlagenes skrekkår:

Stadig flere blakke studenter oppdager at de ikke lenger behøver å betale 500 kroner for ei lærebok når den samme boka kan piratkopieres som en elektronisk tekst. Lærsbokbransjen fortviler, og leter febrilsk etter mer profitable måter å distribuere informasjonen sin på. Den ulovlige kopieringen brer seg i takt med utbredelsen av billige håndholdte datamaskiner.

Fra perm til skjerm

90-tallet gav oss Internett og mobiltelefonen. I vårt tiår slås disse sammen. All informasjonen på nettet vil bli koblet sammen med tilgjengeligheten som mobil telekommunikasjon yter. Viktigere enn det tekniske er innholdet som det nye Internett blir fylt med. Uproblematisk var innholdet som brukerne selv lager. Slik som mail og chat. Mer problematisk var da brukerne begynte å sende ut innhold som andre eier; for eksempel kopiere musikk i MP3- formatet. Etter hvert som tekniske hindere faller vil flere medietyper bli løftet inn i det snart allestedsnærværende nettet. Vi spør: Når blir det like vanlig å lese pensum på skjerm som å lese (e-)post på skjerm?

Lovlige digitalbøker

Forlagssjef Haavard Nordlie i Cappelen tror det blir fullt mulig å tjene penger på å selge elektroniske bøker. Men ikke gjennom tradisjonelle kanaler. Størsteparten av inntektene vil komme av å eie opphavsretten til informasjonen og å tilrettelegge den spesielt for den enkelte leser. Mindre vil komme fra flytting av papir. Den gamle tanken om en bok som trykkes opp i tusenvis av identiske eksemplarer vil ikke lenger bli enerådende. Vi vil etter hvert få "en bok – en person". Det vil si at en bruker surfer seg frem til det innholdet som ønskes i bøkene på nett, hvorpå det spesialtrykkes en bok. Eller lastes ned mot en liten avgift. Ny trykketeknikk der teksten går direkte fra datamaskin til trykk, uten film underveis i prosessen, muliggjør dette.

Hva skjermer for utviklingen?

Utropia spør nestoren innen forskning om IT-samfunnet, professor Jon Bing om hva som skjermer for utviklingen. I 1971 grunnla han Institutt for rettsinformatikk i Oslo. Bing trekker fram dataskjermene som et av de største hindre for elektroniske bøkers utbredelse.

Jon Bing ARKIVFOTO: UNIVERSITAS

— Skjermteknologien er helt foreldet. Den ble patentert i 1905!

– Er ikke det å lese fra skjerm det samme som å stirre i en lyskaster?

— Hadde det enda vært så bra som å glane i en lyskaster. I tillegg flimrer bildet et femtitalls ganger i sekundet. Det irriterer hjernen.

Permanent mammutsalg?

Jon Bing hevder at 60 prosent av utgiftene ved salg av bøker er forbundet med lagerhold og distribusjon. Dersom disse leddene kuttes vekk, vil det komme studentene til gode.

Haavard Nordlie i Cappelen er tvilende til at hele gevinsten kan hentes inn når en slipper å trykke bøkene.

—Å lage en CD-rom med Caplex koster en tidel av hva boktrykkingen koster. Men tilretteleggingen på den elektroniske utgaven er så dyr at utgiftene kommer ut på det samme, forteller han.

Å la hundre tusen personer laste ned en elektronisk bok koster ikke mer enn om hundre personer gjør det. Men å trykke en bok i hundre tusen eksemplarer er utrolig mye dyrere enn å trykke den i hundre. Så det er umulig å se for seg at prisene på lærebøker kan stupe.

Ulovlige digitalbøker

— Hvilken reaksjon vil vi få mot personer som ulovlig legger ut pensumbøker på nett?

Bokbransjen kommer til å reagere veldig sterkt, ettersom brudd på åndsverksloven er en forbrytelse med strafferamme på inntil tre år, sier Jon Bing.

I fjor høst forsøkte en gruppe som kalte seg elevgeriljaen å legge ut lærebøker på nettet ulovlig. Dette var ment som en protest mot dyre lærebøker. Forsøket ble fort stanset.

Åndsverkslovens siste pust?

Jon Bing vil til livs myter om at nettet er lovløst. Personer som tror Åndsverkloven ikke gjelder på nettet eller at de kan unndra seg norsk lovgivning ved å legge innhold på nettet må tro om igjen.

— Om innholdet ligger på en server på Stovner eller i Sør-Amerika har ingen som helst innvirkning.

Man blir straffeansvarlig uansett hvor innholdet ligger, slår Bing fast overfor Utropia.

Irritert blir Jon Bing først når vi spør om Åndsverkloven er gammeldags.

— Dette er en misoppfatning! Åndsverkloven er en av de lovene som aller hyppigst endres og tilpasses.

Dette er et av de feltene der EU har utvist størst vilje til å samordne landenes lovverk.

Fra perm til skjerm

Mens en printer gjør en fil om til et papirdokument, gjør en skanner et papirdokument om til en fil. Teknologien for å skrive ut et ark har vært enklere enn for å skanne inn en tekst. Denne skjevheten har medført en voldsom økning av papirforbruket. I løpet av 90-tallet har papirforbruket økt med 60 prosent. Etter hvert som det blir mindre og mindre å hente på utskrift, vil forspranget bli tatt igjen av skanningsteknologien. Nå er det nesten like lett å gå fra papir til maskin som å gå fra maskin til papir.

Resten av utdanningen

Jon Bing har foreslått at elever i grunnskolen skal bli utstyrt med en digital notatblokk. Pensum kan så lastes ned. Dermed oppnår en

Når blir bokhylla di digital?

Etterhvert som teknologien utvikles vil stadig flere boksjangere bli mer håndterbare som digitale filer enn som papirbøker. Først var det leksika, ordbøker og kataloger som ble en suksess på nett. I nær framtid vil sannsynligvis også mange av pensumbøkene våre følge på og distribueres digitalt. Få savner fjærpenna, skrivemaskinen, LP-plata og kuleramma. Men de færreste innså at disse skulle bli erstattet ganske raskt av nyere teknologi. Vil lærebøkene bli erstattet av elektroniske dokument vi laster ned fra Internett?

at elevene hele tiden har oppdaterte lærebøker. Problemer med gamle og utdaterte pensum vil da forsvinne.

Bokas død er overdrevet

— Jeg har ikke tro på at vi for første gang i mediehistorien får en overgang fra et medium til et annet. Folk vil ikke slutte å kjøpe bøker så lenge bøker tilbys. LPene forsvant ikke fordi folk ikke ville ha dem mer, men fordi plateselskapene sluttet å lage dem, forteller Haavard Nordlie.

Forlagene ser på sin oppgave som distributører av papir, ikke distributører av informasjon.

—Forlagenes posisjon er truet av informasjonsleverandører som ikke har rot i tradisjonell økonomi.

—Vi har håp om at forlagene overlever ettersom de er viktige som kulturinstitusjoner, sier Jon Bing.

I følge Bing må to store hindere passeres før forlag skal kunne tjene penger på salg av elektroniske bøker. Det er et mangelfullt utviklet krypteringsteknologi samt uutviklete systemer for betaling av småbeløp over nett. Etterhvert som pengetransaksjoner blir mer og mer helautomatisert, vil kostnadene ved å overføre et kronebeløp bli så lite at elektroniske penger overtar for mynter i mange sammenhenger. Dermed kan du for eksempel betale la oss si én krone til en avis for å kunne lese den på nett. Når kostnadene ved pengeoverføring går mot null, vil handel på nett bre enda raskere om seg. Spør vi forlagene får vi et annet svar:

— Omlegging til digital distribusjon medfører store investeringer, derfor nøler vi, forteller Nordlie fra Cappelen.

Av Harald Groven